

Mivel a szemlerovatunkban ismertetett folyóiratok jobbára egyetlen magyarországi és határon túli magyar könyvtárban sem található meg, szeretnénk lapunk olvasói számára a jövőben lehetővé tenni, hogy —akár visszamenőleg is— elolvashassák azon cikkeket, amelyek lapszemlényből érdeklődésüket felkeltették. Kérjük, ilyen irányú igényüket írásban jelezzék Társaságunk levelezési címén.

Ars Organi 49 (2001) március, június

A 49. évfolyamába lépő orgonás folyóirat első számának élén a német *Orgonabarátok Társasága (GdO) elnökének, Wolfgang Baumgratznak köszöntője* áll, melyben az immár fél évszázaddal ezelőtt, 1951-ben Ochsenhausenben alapított szervezet jelentőségét méltatja. A több mint hatezer tagot számláló egyesület már megalakulásakor a mechanikus orgonák építése mellett tört lándzsát, és rövidesen síkra szállt a történeti orgonák, köztük később a XIX–XX. századi hangszerek védelmében. Az *Ars Organi* és az *Acta Organologica* folyóiratok is tanúsítják, hogy a GdO milyen jelentős tudományos teljesítmény létrejöttében játszott szerepet, mely nemcsak magas színvonalú, hanem rendkívül széles spektrumú is: az orgonával kapcsolatos valamennyi szakterületet (orgonaépítés, orgonazene, zenetörténet, építészet, teológia stb.) felölelni és beépíteni igyekszik.

Alfred Reichling cikke az újabb ezredforduló alkalmából tekint vissza a hangszer 2300 éves múltjára, felvázolva az orgonakultúra szellemtörténeti hátterét. Napjainkról szólva megállapítja, hogy „alapvetően a tetszőlegesség korában élünk [...] minden lehetséges, mert minden kivitelezhetőnek tűnik. [...] Stíluskópíák, eklektikus hangszerek, mérsékelt modernség, egy-egy orgonatáj hagyománya és alkalmanként az avantgardizmus élnek egymás mellett. [...] Az orgonaépítőnek —ma sokkal inkább, mint valaha— a legkülönfélébb szakterületek ismereteivel és készségeivel kell rendelkeznie.”

Jürgen Weyers rövid tanulmánya a német és francia hagyományokat ötvöző *lotaringiai orgonaépítéssel történetét* mutatja be, felkészítve az olvasót a GdO 49., metzi találkozására.

Andreas Arand írása Bach orgonaművei híres kiadójának, Griepenkerlnek a véleménye alapján azt igyekszik bemutatni, hogy *miként játszhatta Mendelssohn a nagy barokk mester kompozícióit*. Griepenkerl többek között egy 1849-ben kelt levelében úgy nyilatkozott, hogy „Mendelssohn [...] maga zongorán és orgonán elég [sok] Bachot játszott, fádul, értelmetlenül és lélektelenül, úgy-hogy arra kellett gondolnia az embernek, hogy egyetlen dallamot sem értett meg.” A szerző bőven merít az 1800 körüli, átalakulóban lévő zongora- és orgonajáték más leírásaiból is, és megállapítja, hogy Mendelssohn már nem használta a Bach-iskola régebbi, deklamáló jellegű, lélegző játékmódját, me-

lyet abban az időben még Forkel és Griepenkerl képviseltek, hanem Bach bilentyűs darabjait a korára jellemző modern, azaz alapvetően legato s az 1800 előtti korhoz képest jelentősen gyorsabb tempójú előadásmódban játszotta.

Richter Pál cikkében *egyed XVII. századi kéziratok* — többek között Kájoni Organo-Missaléja — *organakíséreteiben található kvint- és oktávparhuzamok eredetét és okát* kutatja. (A probléma felvetését ld. többek között a szerző folyóiratunk számára írt korábbi cikkében: II. évf. 4. szám, 405–416!)

Winfried Schrammek *a naumburgi Szent Vencel-templom híres orgonájának* (Zacharias Hildebrandt, 1743–46, III/53) *újraavatásáról* számol be. A hajdan J. S. Bach és G. Silbermann által átvett orgona hangképét a XIX. és a XX. században megváltoztatták, s a hangszeret a két világháború közötti időben elektro-pneumatikus traktúrával látták el. A bautzeni Eule-cég hét évig tartó restaurálási és rekonstrukciós munkával visszaállította a Bach korabeli állapotot: a mechanikus traktúrárt, az eredeti diszpozíciót és hangolási magasságot ($a^1 = 464$ Hz, „Chorton”), valamint a hét ékfűvőből álló szélellátó rendszert.

Gabriel Isenberg *a premontrei apácák egykori hilchenbachi kolostortemplomának* (Stift Keppel) *orgonáját*, Hans Peter Mebold (Siegen-Breitenbach) *orgonaépítőnek* egy 1695-ös orgonaházba 1999-ben épített hátuljátszós, mellvédbe állított hangszerét (I+p/11) mutatja be.

Dorothea Peppler egy 2000. évi *alsó-szászországi orgonás tanulmányi kirándulásról* tudósít. Ennek középpontjában a Johann Andreas Engelhardt, majd fiai által vezetett, 1830–1880-ig működött herzbergi (Türingia) orgonauzem hangszerei álltak. A cég 88 ismert hangszere közül 44 máig fennmaradt, tanúskodva a barokk hagyományokat őrző konstrukciók kiváló minőségéről.

A rendezvények között olvasható *a trieri Német Liturgikus Intézet továbbképzési felhívása*, mely 18 hónapos távoktatásban, 12 kiküldött, egyenként 50–110 oldalas füzet és magnókazetták segítségével ismertetné meg az érdeklődőket a katolikus liturgia lényegével, rövid történetével és formáival („Liturgie im Fernkurs”). A kurzushoz konzultációk csatlakoznak, a stúdiumot sikeres vizsgával zárók bizonyítványt kapnak.

A folyóiratban szemlézett könyvek közül organatervezők és -építők érdeklődésére tarthat számot Christian Namberger egyetemi disszertációja, mely *az orgona játszóberendezésének lehető legjobb ergonómiai kialakítását* vizsgálja (*Untersuchungen zur ergonomischen Optimierung von Orgelspielanlagen*. München: Kleinblittersdorf, Musikwissenschaftliche Verlags-GmbH 1999. ISBN 3-920670-41-8.) Az új kiadványok között fedezhetjük fel Jon Laukvik híres, a barokk orgonazene historikus előadását tárgyaló tankönyvének folytatását, mely *a romantikus orgonamuzsika korhű interpretációjával* foglalkozik (*Orgelschule zur historischen Aufführungspraxis, Grundzüge des Orgelspiels unter Berücksichtigung zeitgenössischer Quellen in 3 Teilen, Teil 2: Orgel und Orgenspiel in der Romantik von Mendelssohn bis Reger und Widor*. Stuttgart: Carus-Verlag 2000. ISBN 3-923053-62-2.)

A lap nyári számát Gerhard Aumüller tanulmánya vezeti be, mely a XVII–XVIII. századi vesztfáliai orgonaépítő-műhelyek lehetséges kölcsönhatásait, különösen Johann Patroclus Möller hangszerei stílusjegyeinek eredetét kutatja.

Johannes Mayr *Joseph Gabler* (1700–1771) neves délnémet orgonaépítő *regisztrálási javaslatait* ismerteti, melyet az a memmingeni evangélikus Szent Márton-templom általa átépített orgonájának használatához készített. Gabler a plénumba („zu Praeludieren“) a szokásos francia *plein jeu*-nek megfelelő összeállítás mellé a „Sextquialter“ elnevezésű tercmixtúrát és a pedál 8 lábás *Posaune*-ját is javasolja bekapcsolni. A jegyzék ezen kívül az *adagio* és az *allegro* karakterhez önállóan is használható változatokat, illetve az ezekhez ajánlott regiszterpárosításokat sorolja föl. A korabeli gyakorlatnak megfelelően több összeállításból hiányzik a 8 lábás alap, vagy akár a 4 lábás regiszter is.

Friedrich Drese az 1997 óta működő malchowi *Mecklenburgi Orgonamúzeumot* mutatja be.

Paul Thissen hosszabb tanulmányban bizonyítja, hogy bár a Bach-korabeli orgonaépítészet még általában nem használta a közel kiegyenlített temperatúrát, s így a XVIII. századi művek mai előadása nem egyenletes hangolású hangszerekkel megfelel az akkori tényleges gyakorlatnak, mégis, az egykorú elméleti írások, nyilatkozatok, valamint a kortársak orgonaműveinek harmóniavilága alapján, melyek mind az egyenletes temperatúra alkalmazását igénylik, *nem tekinthető stílusalannak Bach orgonaműveinek interpretálása modern hangolású hangszereken sem.*

Thilo Lützkendorf a 400 éve született *Christian Scheidtre* (1600–1626 után) emlékezik. Bátyjaihoz, Samuelhez s Gottfriedhez hasonlóan Christian Scheidt is több éven át Sweelinck tanítványa volt Amsterdamban. Előbb Alslebenben működött kántorként és hangszeres zenészként, majd Bad Frankenhausenben lett „musices [musicus? A szerk.] instrumentalis et organista“. 1626 utáni életútja egyelőre feltáratlan, és kompozíciója sem maradt az utókorra.

Martin Balz rövid elméleti alapvetésben fejt ki, hogy *mivőgre restauráljuk manapság régi korok orgonáit.*

A lapszám nagyobb írásait két *műemlékorgona restaurálásának ismertetése* zárja (Schwerin, Szt. Pál-templom, Friedrich Friese / Schwerin, 1869, II/31, restaurálta Kristian Wegscheider / Drezda 1996–99; Herrstein, Schlosskirche, Gebrüder Stumm / Rhaunen-Sulzbach, 1776 k., I+p/20, restaurálta Rainer Müller / Merxheim).

A tudósítások között olvashatunk a Trossingeni Állami Zeneművészeti Főiskola új olasz kópia-orgonájáról, melyet Antegnati egy XVI. század végi reneszánsz hangszerének mintájára Marco Fratti készített (I/7, függesztett pedál, rövid mélyoktáv, disz/esz és gisz/asz kettős billentyűk, középhangos temperatúra). A folyóirat végül közli a 2000. évi varasdi I. Európai Orgonakongresszus határozatának teljes szövegét (magyar fordítását ld. lapunk IX. évfolyamának 113–118. oldalain!).